

Zo ziet men dat het dorpje Zwammerdam toentertijd al belangrijk genoeg was voor de beroemde Duitse keizer uit de Middeleeuwen, om zich hoogst persoonlijk te bemoeien met de situatie aldaar. Frederik Barbarossa, oftewel in gewoon nederlands Freek met de rooie baard!

J.A.J. van Leeuwen

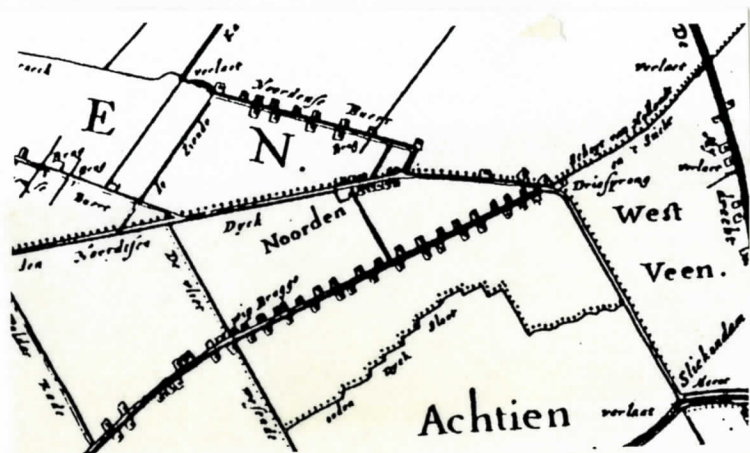
(Gegevens ontleend uit eigen waarneming en uit het boek "Nieuwkoop, beelden en fragmenten")

Noorden in 1830

Nadat in vorige artikelen in Rondom Nieuwekoop achtereenvolgens aandacht is besteed aan het Dorp, het Zuideinde en het Noordeinde van Nieuwkoop in 1830, volgt in deze aflevering een schets van de situatie in Noorden rond die tijd.

Bij bestudering van hetgeen in de loop der jaren over de geschiedenis van onze gemeente is verschenen, valt het op, dat over Nieuwkoop veel meer is gepubliceerd dan over Noorden. Soms komt men, wat Noorden betreft, niet veel verder dan de vermelding, dat Noorden door de eeuwen heen met Nieuwkoop verbonden is geweest. Het zou de moeite kunnen lonen eens een diepgaand onderzoek in te stellen naar het ontstaan van Noorden en naar het hoe en waarom van het samengaan met Nieuwkoop.

Voor een goed begrip van het dorp Noorden rond 1830 is het nodig terug te grijpen naar de situatie van enkele eeuwen daarvoor. Het hierbij afgedrukte kaartfragment, daterend uit 1687, is daarbij een goed hulpmiddel.

Noorden lag in die tijd onder twee ambachten of gemeenten, zoals we tegenwoordig zouden zeggen, te weten Nieuwkoop en Zevenhoven. De beide ambachten noemden zich dan ook officieel "Nieuwkoop en Noorden" en "Zevenhoven en Noorden".

Het bij Nieuwkoop behorende deel van Noorden werd in het westen begrensd door de Vliet, die doorliep tot aan de Kousweg. In het noorden werd het van Zevenhoven gescheiden door "den Noordtsen Dijk", thans voor een deel Kousweg en verder Noordse Dorpsweg geheten. De oostgrens - met Wilnis - werd gevormd door de Uitweg. In het zuiden grensde het tenslotte aan het toen nog bestaande Achttienhoven. De grens met dit ambacht is de op de kaart aangegeven als "ouden Dijk sloot". Deze sloot met de daarbij behorende dijk liep eertijds van de Vliet dwars door het huidige plassegebied tot een punt aan de Uitweg, ongeveer halweg het Noordse Kruis en Slikkendam. De sloot had, zoals op de kaart te zien is, een zeer grillig verloop. Zowel dijk als sloot zijn in de loop der eeuwen als gevolg van de vervening verdwenen en niet meer in het terrein aanwezig. Van het huidige plassegebied tussen Voorweg en Hollandse kade hoorde ongeveer 1/3 deel bij Noorden en 2/3 deel bij Achttienhoven. In het Nieuwkoopse deel van Noorden was bebouwing aanwezig tussen Vliet en Noordse Kruis en aan de zuidzijde van de Noordse Dorpsweg.

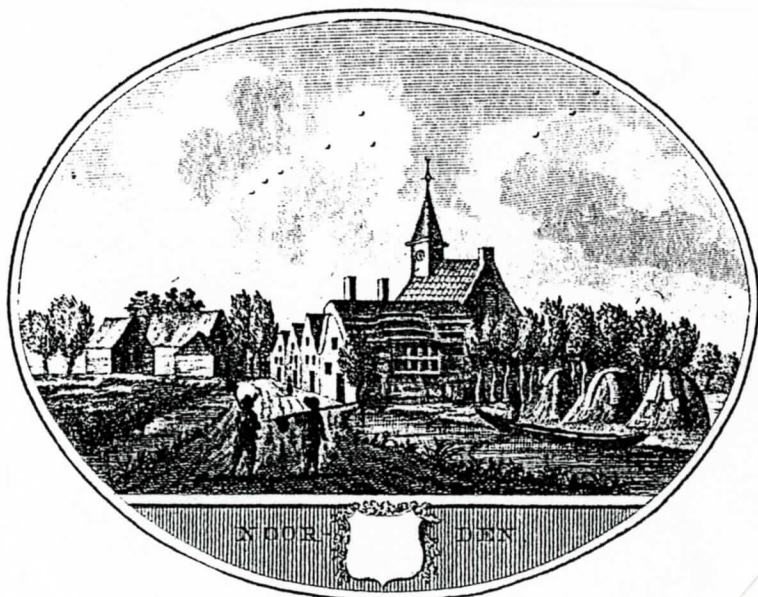
Het Zevenhovense deel van Noorden bestond uit de bebouwing aan de noordkant van de Noordse Dorpsweg en uit de thans niet meer bestaande "Noordse Buurt", die schuin tegenover de N.H. Kerk lag. De vroegere toegangsweg naar deze buurt is nog gedeeltelijk aanwezig tegenover de N.H. pastorie tussen de percelen Noordse Dorpsweg 23 en 31. Voorzover nog bestaand, verdween de buurt bij de drooglegging van de Noordse Buurterpolder, waarin zij gelegen was, in de jaren rond de tweede wereldoorlog.

Meer oostelijk ontstond daarbij een nieuwe "Noordse Buurt" in de vorm van het huidige glastuinbouwgebied. Het ontstaan van de oude Noordse Buurt is te danken aan de vestiging van kolonisten, die in de middeleeuwen, beginnend bij de Kromme Mijdrecht, de veenwildernissen in westelijke richting ontgonnen, tot zij stuitten op "den Noordtsen Dijk" en zich daar toen definitief vestigden in een strook bebouwing, waaraan de naam "Noordse Buurt" gegeven werd.

Deze strook lag evenwijdig aan de uitvalsbasis de Kromme Mijdrecht en daardoor schuin op de huidige Noordse Dorpsweg.

Samenvattend kunnen we dus stellen, dat het dorp Noorden bestond uit drie buurten: de Voorweg met een gedeelte Simon van Capelweg, het Noordse Dorp en de Noordense Buurt. De kerk in het Noordse Dorp lag daarin centraal op de grens van de twee ambachten.

De bij dit artikel afgebeelde gravure van het Noordse Dorp rond 1800, ontleend aan de Nederlandsche stad en dorp-beschrijver van R. Bakker, draagt dus terecht het onderschrift: "Noorden, buurtsgewijz' gebouwd". Ter toelichting op de afbeelding kan nog worden vermeld, dat het gedeelte rechts van de weg het Nieuwkoopse gedeelte van het Noordse Dorp weergeeft, gezien vanuit het westen, met op de achtergrond de vroegere N.H. Kerk; het eerste huis rechts staat op de plaats, waar nu Het Plashuis gelegen is. De huizen links van de weg staan onder Zevenhoven. Het wapenschild onder de gravure is blanco gelaten: er was en is van Noorden geen wapen bekend.

NOORDEN Buurtsgewijz' gebouwd.

Binnen het kader van de beschrijving van de verschillende onderdelen van de gemeente Nieuwkoop rond 1830, zal in het verdere gedeelte van dit artikel uitsluitend het Nieuwkoopse deel van Noorden worden besproken.

Behalve een N.H. Kerk had Noorden in die tijd ook een R.K. Kerk met pastorie, gelegen aan de Simon van Capelweg naast de plaats waar de huidige R.K. Kerk staat. De eerdere kerk, die uiterlijk veel weg had van een boerderij, lag achter de pastorie en vormde daarmee één geheel. Pastoor was Jacobus Arnoldus van der Stoot, geboortig van Amsterdam.

Noorden telde in die dagen ruim 50 woningen; ter vergelijking diene, dat het dorp Nieuwkoop met Noord- en Zuideinde ruim 200 huizen telde.

Van deze 50 woningen stonden er 5 aan de Noordse Dorpsweg. Gerekend vanaf Nieuwkoop vinden we daar achtereenvolgens:

Geerlof van der Lee, schoolonderwijzer, geboren te Oudewater. Hij woonde op het huidige adres Noordse Dorpsweg 2 (Het Plashuis).

De Ned. Herv. Kerk, Noordse Dorpsweg 4.

Het Schoolhuis (de openbare lagere school), Noordse Dorpsweg 6 (P.J. Pieterse). Aan de achterzijde van dit pand bevindt zich nog een steen die aan deze school herinnert.

Teunis van Zijl, chirurgin en vroedmeester. Hij woonde Noordse Dorpsweg 8 (W.J. Rietveld).

Vervolgens twee woningen, eigendom van de Herv. Diaconie Armen van Noorden, bestemd voor de huisvesting van armlastigen, Noordse Dorpsweg 10 (De Ruif).

De N.H. Pastorie, Noordse Dorpsweg 12. Bewoner was Ds. Aarnout Fonhoff, geboortig van Amsterdam.

Wat betreft de bewoners van de Voorweg en het gedeelte van de huidige Simon van Capelweg, kan worden vermeld, dat de samenstelling van de bevolking niet zoveel afweek van die van Nieuwkoop.

We vinden er boeren, veenmannen, kooplieden, schippers, veel arbeiders en een aantal kleine zelfstandigen, zoals een timmerman, kleermaker, schoenmaker, smit, winkelier, metselaar, broodbakker, visser en een klompenmaker. De grootste concentratie van woningen lag in de omgeving van de Kerklaan. Bij de Prolkade en het Noordense Kruis bevonden zich kleinere groepen huizen.

Om een indruk te geven volgen hier enkele namen, waarvan de meeste nu nog voorkomen.

Aan de waterkant vinden we gerekend vanaf Nieuwkoop onder meer:

Willem van den Haak, werkman, geboren te Zevenhoven; hij woonde op het huidige adres Simon van Capelweg 78 (J. Balvert)

Arie Hakkeling, timmerman, geboren te Hoogmade; hij woonde Voorweg 36 (J.W. Vork).

Gerret de Pous, arbeider, geboren te Mijdrecht; hij woonde Voorweg 44 (G.C.A. Essens).

Opmerkelijk is dat op de Waterkaart van de Nieuwkoopse Plassen aan de overkant van de Noordeinder Plas de Sloot van de Paus ligt; een relatie tussen Gerret de Pous en deze Sloot van de Paus lijkt mogelijk, hoewel hij hier in 1830 geen eigendommen had.

Gerret van der Weijden, veenman, geboren te Nieuwkoop; hij woonde Voorweg 62 (C.M.A. van Breemen).

Jan Groenendijk, veenman en visscher, geboren te Bodegraven; hij woonde Voorweg 66 (M. Noordenburg)

Hendrik de Rooij, bouwman en veenbaas, geboren te Noorden; hij woonde Voorweg 74 (W.J. Wansinck).

Aan de huizenkant vinden we vermeld:

Neeltje Pellekooren - Blom, tapster, geboren te Noorden; zij woonde Simon van Capelweg 111 (Café de Klinker).

Hermanus de Jong, werkman, geboren te Noorden; hij woonde Simon van Capelweg 115 (opslagplaats P. Pieterse).

Jan Immerzeel en Willem Blijleven, beiden werkman, geboren te Nieuwkoop resp te Noorden; zij woonden Simon van Capelweg 143 (G. van Capel).

Hendrik Werrie, marktschipper, geboren te Oldenburg; hij woonde Voorweg 1 (A. Koperdraad).

Dirk Bakker, kleermaker, geboren in Westphalen, en Arie Kuijf, arbeider, geboren in Zegveld; zij woonden Voorweg 5 (G.A.H. Fox).

Cors Kroft, bouw- en veenman, geboren te Korteraar; hij woonde Voorweg 19a-21 (J.A. Pietersen)

Arie Leliveld, schoenmaker, geboren te Langeraar; hij woonde Voorweg 45 (voormalige brandweergarage).

Gerret van der Weijden, veenman, geboren te Aarlanderveen; hij woonde Voorweg 47 (Vink en Veenman bv).

Willem Kooijman, smit, geboren te Bodegraven; hij woonde Voorweg 57a (J.C.M. Veenman).

Bernardus Butot, turfschipper, winkelier en kastelein, geboren te Noorden; hij woonde Voorweg 69 (S.G. van der Weijden), voorheen Café Gez. Otto.

Gerret Zeijerveld, koopman en kastelein, geboren te Aarlanderveen; hij woonde Voorweg 71 (J.A. van Bemmelen, Café De Noordse Plas-sen).

Jan van Arnhem, aschman, geboren te Nieuwkoop; hij woonde Voorweg 89 (J. Vermeij / C. en T. van der Hoorn). De Noordense aschschuur, eigendom van de Algemeene Armen van Noorden, lag Voorweg 97 (R. Verduijn).

Willem van Bemmelen, arbeider, geboren te Nieuwkoop; hij woonde Voorweg 109 (M.J. Vonk).

Wat tenslotte de godsdienstige gezindte van de gezinshoofden en alleenwonenden in Noorden betreft, kan nog worden vermeld, dat 70% Katholiek, 25% Gereformeerd (thans Ned. Herv.) en 5% Remonstrants blijkt te zijn.

W.J. Eijs

Bronnen:

- . *Bevolkingsregister Nieuwkoop 1830*
- . *Minuutplan 3 en Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels van het Kadaster 1828 - 1830.*
- . *Grote Kaart van Rijnland, herdruk van 1687.*
- . *R. Bakker, De Nederlandsche Stad en Dorp-Beschrijver.*
- . *W. Heijting e.a., Zevenhoven, het dorp dat bleef.*